

SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT

DOM
2013-05-10
Meddelad i
Huddinge

Mål nr
T 6489-12

PARTER**KÄRANDE**

Tord LENNART Egon Johansson, [REDACTED]

[REDACTED]

Ombud: Jur.kand. Anna Rogalska Hedlund
c/o Centrum för rättvisa
Box 2215
103 15 Stockholm

Ombud: Jur. kand. Clarence Crafoord
c/o Centrum för rättvisa
Box 2215
103 15 Stockholm

SVARANDE

Staten genom Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

Ombud: Byråchefen [REDACTED]
Justitiekanslern
Box 2308
103 17 STOCKHOLM

DOMSLUT

1. Tingsrätten förpliktar staten att till Lennart Johansson betala 20 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 23 maj 2012 till dess betalning sker.
2. Staten ska ersätta Lennart Johansson för rättegångskostnader med 19 609 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag tills betalning sker.

Dok.Id 721317

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
141 84 Huddinge	Björnkullavägen 5 A	08-561 660 00	08-711 05 80	måndag – fredag 08:30-16:00
		E-post: sodertorns.tingsratt@dom.se www.sodertornstingsratt.domstol.se		

BAKGRUND

Lennart Johansson förvärvade 2003 en fastighet i Vendelsö med avsikt att använda huset på fastigheten för permanent boende. Huset var inte vinterbonat och i behov av renovering. Lennart Johansson anlät byggföretaget Polenkonsulten i Stockholm Aktieföretag (Polenkonsulten) för att vinterbona och renovera huset.

Under arbetenas genomförande gjorde Lennart Johansson bedömningen att dessa inte utfördes på ett fackmannamässigt sätt och reklamerade arbetena till Polenkonsulten. Polenkonsulten fakturerade Johansson, men eftersom denne inte reglerade fakturorna, ansökte Polenkonsulten om betalningsföreläggande hos kronofogdemyndigheten för ett belopp om 76 585 kr. Efter det att Lennart Johansson bestritt att betala fakturorna överlämnades ärendet på begäran av Polenkonsulten till Stockholms tingsrätt för fortsatt handläggning.

Polenkonsulten yttrade sig över det hänskjutna ärendet den 29 mars 2004. Lennart Johansson inkom med svaromål den 6 juli 2004 och bifogade ett besiktningsprotokoll. En första muntlig förberedelse genomfördes den 3 februari 2005. Denna följdes av en fortsatt muntlig förberedelse den 10 mars 2005. Vid detta tillfälle diskuterades förlikning mellan parterna men någon sådan kom inte till stånd. Tingsrätten beslutade i samråd med parterna att en tredje förberedelse skulle sättas ut till den 18 maj 2005 men denna ställdes sedan in.

Därefter följde en skriftväxling mellan Lennart Johansson och Polenkonsulten som i stor utsträckning gällde en besiktning av fastigheten. I september 2005 stod det klart att Lennart Johansson inte motsatte sig att motparten besiktigade arbetet som utförts på hans fastighet. Besiktningen av fastigheten ägde rum den 16 maj 2006.

Den sista inlagen inkom till tingsrätten den 2 oktober 2006 från Polenkonsulten. Tingsrätten försökte därefter sätta ut målet till huvudförhandling den 11 februari 2008. Huvudförhandling kom dock till stånd först den 19 maj 2008.

Vid huvudförhandlingen träffade parterna en förlikning. Sedan Polenkonsulten återkallat sin talan i målet beslutade tingsrätten, utan att Lennart Johansson hade någon erinran däremot, att avskriiva målet samma dag som huvudförhandlingen hölls.

Lennart Johansson har nu yrkat skadestånd av staten under påstående att Stockholms tingsrätt genom långsam handläggning av tvistemålet orsakat honom ideell skada.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNINGAR

Lennart Johansson har yrkat att tingsrätten ska förplikta staten att till honom utge skadestånd med 25 000 kronor jämte ränta enligt 4 och 6 §§ räntelagen (1975:635) från dagen för delgivning av stämmingsansökan, den 23 maj 2012, till dess betalning sker.

Staten genom Justitiekanslern har bestritt käromålet i sin helhet och vitsordat endast sättet att beräkna ränta. För det fall tingsrätten finner att skadestånd ska utgå, har staten vitsordat 10 000 kr som ett skäligt belopp.

Båda parter har yrkat ersättning för rättegångskostnader. Lennart Johansson har med åberopande av bestämmelsen i 18 kap. 4 § rättegångsbalken yrkat att tingsrätten ska förordna att vardera parten ska stå sin rättegångskostnad även för det fall tingsrätten lämnar Lennart Johanssons talan utan bifall. Staten har bestritt en sådan tillämpning av det aktuella lagrummet men har medgivit att ersätta Lennart Johansson för rättegångskostnader redan för det fall tingsrätten skulle finna honom berättigad till skadestånd, oavsett storleken av detta.

GRUNDER**Lennart Johansson**

Staten har kränkt Lennart Johanssons rätt till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) genom Stockholms tingsrätts handläggning av det tvistemål mellan Lennart Johansson och Polenkonsulten som inleddes den 23 februari 2004 och avslutades den 19 maj 2008. Stockholms tingsrätts långsamma handläggning av målet har orsakat honom ideell skada uppgående till yrkat belopp.

Staten

Staten bestrider att Stockholms tingsrätts handläggning av målet mellan Polenkonsulten och Lennart Johansson dragit ut på tiden på ett sådant sätt att Lennart Johanssons rätt till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 i Europakonventionen har åsidosatts.

Den totala handläggningstiden är inte ensam sådan att den bör föranleda slutsatsen att 6.1 i Europakonventionen har överträtts. Under handläggningen har det förekommit en längre period av inaktivitet i samband med att målet skulle sättas ut till huvudförhandling. Detta dröjsmål är emellertid inte så långt att det i sig innebär att rätten till rättegång inom skälig tid har åsidosatts. Lennart Johanssons eget agerande har i övrigt varit den huvudsakliga orsaken till att målet inte kunnat avgöras tidigare. Särskilt allvarligt är att han, då han efter föreläggande inte inkommit med skriftligt svaromål som uppfyllde kraven på fullständighet, utan laga förfall uteblivit från två sammanträden för muntlig förberedelse till vilka han kallats att infinna sig personligen och därtill heller inte lämnat sitt ombud sådana instruktioner att ombudet kunde lämna en närmare redogörelse för grunderna för hans bestridande i sak. Med dessa

utgångspunkter och vid en samlad bedömning kan – särskilt med hänsyn till att det här är fråga om ett dispositivt tvistemål – Lennart Johanssons rätt enligt artikel 6.1 i konventionen inte anses ha åsidosatts.

SAKFRAMSTÄLLNINGAR

Båda parter har i sina sakframställningar i skriftväxlingen och vid huvudförhandlingen noga redovisat handläggningen av det aktuella målet vid Stockholms tingsrätt.

Eftersom dessa genomgångar överensstämmer med den beskrivning av handläggningen som framgår i domskälen under rubriken *Handläggningen av målet vid Stockholms tingsrätt* utelämnas vissa ostridiga delar av parternas redogörelse av handläggningen här. Tingsrätten har heller inte funnit skäl att här i detalj redovisa statens detaljerade beskrivning angående vad som åligger parterna och domstolen i ett dispositivt tvistemål. Även detta återkommer emellertid tingsrätten något till i domskälen. Tvist råder alltså inte om vad som faktiskt förevarit och vilka processuella regler som gällt för parterna och domstolen, men parterna har utifrån sina egna utgångspunkter betonat vissa moment i handläggningen vilka tingsrätten nu återger inom ramen för deras sakframställningar.

Lennart Johansson

Han anlidade Polenkonsulten för byggnads- och renoveringsarbeten i ett hus som skulle bli hans bostad. Arbetena var inte fackmannamässigt utförda utan samtliga arbeten var felaktiga och behövde göras om. Den 12 december 2003 ansökte Polenkonsulten hos kronofogdemyndigheten om betalningsföreläggande mot honom avseende en fordran om 74 157 kr för byggnadsarbete. Den 10 februari 2004 bestred han fordran i sin helhet och den 19 februari 2004 överlämnades målet på Polenkonsultens begäran till Stockholms tingsrätt.

Den 23 februari 2004 inleddes prövningen i Stockholms tingsrätt. Den avslutades den 19 maj 2008 då tingsrätten avskrev målet efter en förlikning mellan parterna. Den

sammanlagda handläggningstiden i detta fall uppgår till fyra år och fem månader (12 december 2003 – 19 maj 2008). Av dessa fyra år och fem månader har handläggningen i tingsrätten pågått i fyra år och tre månader.

Målet var ett ordinärt fordringsmål som inte var komplext.

Tvisten avsåg en fordran om 74 157 kr. Han hade 2003 en årsinkomst på 7 200 kr, 2004 en årsinkomst på 21 900 kr och 2005 en årsinkomst på 130 200 kr. Tvisten har påverkat hans boendesituation.

Han hade vid tingsrätten begärt och fått anstånd samt vid ett par tillfällen gett in skrifter med försening så att målet fördröjts sammanlagt cirka fyra månader. Han hade, efter att ha kallats personligen, vid ett tillfälle inte inställt sig vid sammanträde för muntlig förberedelse den 20 maj 2005 på grund av sjukdom. Hans ombud föreslog tid för besiktning av fastigheten två månader efter muntligt föreläggande från tingsrätten om att göra det inom två veckor (händelse 67 i Stockholms tingsrätts dagboksblad, den 9 november 2005). Sammanlagt fördröjde hans agerande processen med ca sju månader.

Tingsrätten beviljade de anstånd som begärdes och förhöll sig dessutom passiv trots att Polenkonsultens yttrande över svaromålet blev nästan ett halvår försenat i förhållande till föreläggandet. Även under parternas kommunikation om besiktning av fastigheten mellan den 9 november 2005 och den 30 maj 2007, drygt 6 månader, var tingsrätten passiv, utöver funktionen att vidarebefordra brev, e-post, fax, osv. mellan parterna. Denna passivitet försenade handläggningen av målet.

Den 30 maj 2006 förelades båda parter att komplettera talan och ange bevisuppgift senast den 26 juni 2006. Skriftväxlingen avslutades den 2 oktober 2006. Den 1 mars 2007, fem månader efter att skriftväxlingen avslutades, antecknades i dagboksbladet ”Klart att sättas ut till huf 3-sits”. Det fanns ingen uppgift om vem som gjort anteckningen. I februari 2008, ett år och fyra månader efter det att målet var

färdigberett, började tingsrätten leta efter datum för huvudförhandling.

Huvudförhandling i målet hölls den 19 maj 2008. Från det att målet var klart att sättas ut till huvudförhandling till dess att huvudförhandling hölls, dröjde det nästan ett år och åtta månader.

Staten genom Justitiekanslern

Utgångspunkten för handläggning av tvistemål av det aktuella slaget är dispositionsprincipen, vilket innebär att det är parterna i det dispositiva tvistemålet som råder över vad rätten ska döma över. Resultatet är att rättens utredningsskyldighet är kraftigt begränsad, men domstolen har ett ansvar att driva målet framåt. Tingsrätten måste dock vara noggrann med att inte vidta åtgärder av processuell ledning som går emot de dispositiva reglerna.

Polenkonsultens ansökan om betalningsföreläggande var förhållandevis väl specificerad och det var tydligt angivet vilka fyra fakturor man begärde betalning för. Det var arbete som utfördes enligt de fakturorna som Polenkonsulten begärde betalningsföreläggande för. När målet överlämnades till tingsrätten hade Polenkonsulten inget ombud. När tingsrätten fick in målet förelades Polenkonsulten att utveckla grunderna för sina yrkanden och inte heller då hade Polenkonsulten ombud. Polenkonsulten angav i sitt yttrande att de arbeten som hade utförts framgick av fakturorna. Sedan Lennart Johansson förelagts att inkomma med yttrande gav han in ett blankt bestridande tillsammans med en bilaga med en reklamation till tingsrätten. Reklamationen var inte gjord före ansökan om betalningsföreläggande.

Lennart Johansson begärde anstånd några gånger, vilket i sig inte är ovanligt i sådana mål.

Lennart Johansson inkom med en skrift av vilken det framgår att han motsatte sig Polenkonsultens yrkanden och att han skulle anlita ett ombud. Han inkom senare med information om att han anlitat ett ombud. När Lennart Johansson anlitat ett ombud inkom ett svaromål. Tingsrätten hade förutsatt att det skulle inkomma ett fylligare

svaromål vid den tidpunkten. Lennart Johansson uppgav i sitt svaromål endast ett yrkande att målet skulle avvisas då han inte hade ingått avtal med Polenkonsulten och de alltså var fel part. Lennart Johansson specificerade inte vad det var för fel på de utförda arbetena.

Målet handlades med ett traditionellt rotelsystem och det var därför samma rådmän som ansvarade för målet hela tiden fram till den omorganisation som skett hos Stockholms tingsrätt. Övervägandet som rådmannen gjorde var att förberedelsen skulle ske i muntlig form, vilket förslag skickades till parterna för yttrande.

Tingsrätten hade kontakt med Lennart Johanssons ombud och man bokade en muntlig förberedelse till den 20 januari 2005. Dagen efter ringde Lennart Johansson och uppgav att han inte kunde närvara den dagen och datumet ändrades då till den 3 februari 2005. Lennart Johansson kallades personligen eller genom ombud. I nära anslutning till sammanträdet anmälde Polenkonsulten att bolaget hade anlitat ett ombud. Polenkonsulten inkom med en skrift dagen före sammanträdet i vilken de bemötte avvisningsyrkandet, men nämnde inte mycket om Lennart Johanssons övriga invändningar.

Till sammanträdet den 3 februari 2005 inställde sig Lennart Johanssons ombud men inte han själv. Parterna förde förlikningsförhandlingar vid sammanträdet men det fanns ingen möjlighet för dem att förlikas vid det tillfället.

Tingsrätten bestämde att parterna skulle inställa sig personligen vid nästa sammanträde, både Lennart Johansson och ställföreträdare för Polenkonsulten. Tingsrätten expedierade kallelser i enlighet med det. Det nya sammanträdet skulle äga rum den 10 mars 2005. Samma dag som sammanträdet skulle äga rum faxade Lennart Johansson till tingsrätten med information om att han inte kunde närvara på grund av en kraftig förkylning. Det muntliga sammanträdet ställdes inte in. Lennart Johanssons ombud närvarade per telefon och ställföreträdaren var personligen närvarande. Det blev ingen framgång med sammanträdet eftersom Lennart Johansson inte var där.

Tingsrätten bestämde på nytt ett sammanträde den 18 maj 2005 då alla skulle vara närvarande. Den 31 mars 2005 meddelade Lennart Johansson att han på grund av sitt jobb inte kunde komma till den muntliga förberedelsen. I en skrift som kom in till tingsrätten några dagar senare, yrkade Lennart Johanssons ombud på en mellandom för att pröva frågan om Polenkonsulten var berättigad att utkräva ersättning.

Tingsrätten förelade Polenkonsulten att yttra sig över Lennart Johanssons yrkande. Polenkonsulten inkom med en skrift i vilken de motsatte sig yrkandet. De angav också att eftersom Lennart Johansson sagt att han ändå inte skulle inställa sig den 18 maj 2005 kunde tingsrätten ställa in den muntliga förberedelsen.

Lennart Johansson anförde i maj 2005 i en skrift att han aldrig hade träffat ställföreträdaren för Polenkonsulten och krävde att samtliga aktuella polska byggnadsarbetare skulle infinna sig vid tingsrätten. Polenkonsulten föreslog istället besiktning av arbetena på plats. Lennart Johansson hade ännu inte preciserat vad han ansåg vara fel på det utförda arbetet.

Polenkonsulten hade väckt frågan om besiktning av fastigheten och detta föranledde skriftväxling mellan parterna och domstolen. En besiktning kunde bli aktuell först i augusti enligt Lennart Johanssons ombud. I september påminde tingsrätten Lennart Johanssons ombud om det. Ombudet anförde att Polenkonsulten inte hört av sig om en besiktning. Polenkonsulten hade en annan uppfattning om huruvida man hade hört av sig eller inte. När Polenkonsulten i oktober 2006 hörde av sig för ett konkret förslag fick man till svar att Lennart Johansson inte motsatte sig en besiktning men han meddelade att han höll på att bygga om, vilket omöjliggjorde en besiktning av vissa delar. Med det beskedet meddelade Polenkonsulten tingsrätten att man inte kunnat genomföra besiktningen. En besiktning framstod enligt Polenkonsulten som meningslös då omarbete skedde hos Lennart Johansson. I januari 2006 efterhörde tingsrätten om man kunde bestämma en tid för besiktning. Lennart Johansson inkom med skrift om eventuella tider, vilken översändes till Polenkonsulten. Polenkonsulten återkom den 13 februari 2006 och meddelade att ställföreträdaren skulle komma att

besiktiga fastigheten. Lennart Johanssons ombud anförde då att det skett med för kort varsel och informerade tingsrätten att en besiktning det datumet inte gick att få till stånd. Polenkonsulten uppfattade detta som en förhalning och begärde att tingsrätten skulle meddela ett s.k. stupstocksföreläggande. Något sådant föreläggande utfärdades inte.

Polenkonsulten meddelade tingsrätten den 13 april 2006 att bolaget vidhöll sitt käromål. Besiktning av fastigheten ägde rum den 16 maj 2006. Parterna kom inte överens om vad som var rätt och fel i de utförda arbetena. Tingsrätten utfärdade därefter omfattande förelägganden till båda parter att i detalj ange när, hur och var avtalet slöts, vad det omfattade, pris osv.

Lennart Johansson inkom med ett svaromål till vilket han fogat bilder och ytterligare handlingar. Polenkonsulten inkom i sin tur med en sammanfattande skrift med bevisuppgift. Lennart Johansson förelades att inkomma med bevisuppgift. En sådan inkom den 19 september 2006 varvid målet var färdigt för avgörande. Därefter finns inget att anföra om parteras agerande. Sedan uppstod det på Stockholms tingsrätt en utsättningskö på den aktuella avdelningen. Målet kom att hamna i denna kö och blev därför liggande. Det finns inga anteckningar i dagboksbladet mer än att målet var klart för utsättning. Den tidsutdräkt som uppstått utan parternas förskyllan kvarstod till februari 2008. Den ansvarige rådmannen ringde den 6 mars 2008 till ombuden för att erbjuda parterna en huvudförhandling. Efter samråd med parterna bokades in en huvudförhandling till den 19 maj 2008. Vid huvudförhandlingen nådde parterna en förlikning.

DOMSKÄL

Lennart Johansson har åberopat förhör med sig själv under sanningsförsäkran. Staten har inte åberopat någon bevisning. Tingsrätten har haft tillgång till kopia av

Stockholms tingsrätts akt i mål T 2832-04 vari Polenkonsultens krav mot Lennart Johansson handlades.

Lennart Johansson har uppgett i huvudsak följande. Tvisten med Polenkonsulten uppkom under en svår period i hans liv. Han var samtidigt involverad i en arvsvist och det var påfrestande när tvisten med Polenkonsulten tillstötte, särskilt som han ansåg att Polenkonsultens yrkande var uppenbart felaktigt. Han hade planerat att ha det aktuella huset som sin bostad. Polenkonsulten hade gjort en konstruktion med väggarna som man inte skulle göra. Bolaget hade murat över en inbuktning i huslivet trots att detta ska vara vertikalt. De hade heller inte anordnat någon dränering, vilket skapade problem med mögel. Polenkonsulten ville göra en besiktning två år efter arbetenas avslutande och han ifrågasatte varför de inte hade gjort det tidigare. Efter det att hans svaromål hade kommit in till tingsrätten hörde han inget. Det var jobbigt, för att han hade trott att det skulle komma ett yttrande, men istället var det helt tyst. Tingsrätten borde ha tagit tag i det. Det var gnagande, irriterande och stressigt. Det gick lång tid och han upplevde det som att motparten inte agerade seriöst. Eftersom inte heller tingsrätten reagerade, blev han orolig för rättssäkerheten. Han hade en ansträngd ekonomi, inte så mycket pengar att röra sig med och visste inte om han i värsta fall skulle behöva betala något till motparten. Under processens gång hade han löpande kontakt med sitt ombud. Det var oroväckande när handläggningen drog ut på tiden. Han hade extra boendekostnader och kostnader för material, då de felaktiga arbetena skulle korrigeras och hamnade därför i en ansträngd situation. Han ringde direkt till tingsrätten våren år 2007 och under hösten samma år då han försökte komma i direkt kontakt med den ansvarige rådmannen. En domstolssekreterare sa att målet blivit placerat i en utsättningskö och att det omgående skulle sättas ut till förhandling. Han fick ingen information om att det skulle dröja ytterligare ett år. I sådana fall skulle han ha legat på sitt ombud på ett annat sätt. Det gick inte att förutse att det skulle ta så lång tid. Det fanns inga oklarheter i tvisten eftersom han hade bifogat ett tydligt besiktningsprotokoll som påvisade allvarliga fel i Polenkonsultens arbete.

Europakonventionen och artiklarna 6.1 och 13

Sverige ratificerade Europakonventionen den 4 februari 1952 och har därefter ratificerat även konventionens olika tilläggsprotokoll. Eftersom Europakonventionen sedan den 1 januari 1995 gäller som svensk lag, är den direkt tillämplig i vårt land. I artikel 6.1 i konventionen anges följande. ”Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag.”

Den aktuella fordringstvisten berör Lennart Johanssons civila rättigheter och skyldigheter i den mening som avses i bestämmelsen. I konventionens artikel 13 anges att den vars konventionsrättigheter, däribland rätten till domstolsprövning inom skälig tid, har kränkts ska ha tillgång till ett effektivt rättsmedel inför en nationell myndighet.

Enligt vad Europadomstolen den 28 juli 1999 uttalat i målet Bottazzi mot Italien uppställs kravet på domstolsprövning inom skälig tid för att skydda individen från att under alltför lång tid leva i osäkerhet om utgången av målet samt för att säkerställa att rättvisa tillhandahålls utan dröjsmål som kan riskera domstolens effektivitet och trovärdighet.

Tvistemålet vid Södertörns tingsrätt

I målet är fråga om ersättning för ideell skada med tillämpning av artikel 6.1 i Europakonventionen med avseende på tiden för Stockholms tingsrätts handläggning av tvistemålet T 2832-04 mellan Polenkonsulten och Lennart Johansson.

Tingsrättens bedömningar

Är allmän underrätt, i detta fall Södertörns tingsrätt, behörig att pröva en tvist av detta slag?

Av Högsta domstolens avgörande NJA 2009 s. 873 framgår att en talan om enbart ideellt skadestånd för långsam handläggning generellt ska väckas vid laga domstol för tvistemål i allmänhet. Högsta domstolen har däremot ansetts vara behörig att som första instans ta upp en talan mot staten om ersättning för ideell skada på grund av långsam handläggning i domstol när i målet också ingått fråga om ren förmögenhetsskada på grund av fel eller försummelse av tingsrätt och hovrätt (jfr NJA 2010 s. 363). På grund härav och då staten ej gjort invändning mot Lennart Johanssons forumval (jfr 10 kap. 2 och 19 §§ rättegångsbalken), har Södertörns tingsrätt varit behörig att uppta Lennart Johanssons skadeståndstalan till prövning.

Förhållandet mellan Europakonventionen och nationell lag

Tingsrätten konstaterar inledningsvis i denna del, vilket också staten framhållit, att de grundläggande fri- och rättigheterna i konventionen ska ges en autonom innebörd och alltså inte tolkas och tillämpas på olika sätt inom de olika konventionsstaterna. Frågan om huruvida en kränkning av Europakonventionen har förekommit ska tingsrätten således bedöma med vägledning av Europadomstolens praxis. Villkoren för ersättning och kompensation för konventionsöverträdelser får däremot avgöras inom ramen för de nationella rättsordningarna.

I följd av det nu anförda kommer tingsrätten först att ta ställning till om en överträdelse av Europakonventionen har varit för handen, och i den prövningen beakta Europadomstolens praxis. Därefter tar tingsrätten, i förekommande fall, ställning till om överträdelser har medfört skada för Lennart Johansson och om han har rätt till

skadestånd. I denna senare bedömning har tingsrätten att beakta i först hand nationell rätt.

Vilka omständigheter ska tingsrätten väga in vid prövningen av rätt till ersättning för ideell skada?

I den omfattande rättspraxis som finns från Europadomstolen vad gäller rätten till ideellt skadestånd för långsam handläggning av domstol och som tingsrätten nu har att låta sig vägledas av, är de vanligaste kriterierna för bedömningen målets komplexitet, parternas agerande under förfarandet, domstolarnas handläggning av målet, där domstolen lagt särskild vikt vid långa tider av inaktivitet från den nationella domstolens sida, men också vad som stått på spel för den enskilde.

Tingsrätten tar i det följande ställning till de olika kriterierna applicerade på det aktuella målet. Av betydelse för bedömningen av domstolens respektive parternas agerande i processen är det regelverk som domstol och parter har att förhålla sig till vid handläggningen av ett dispositivt mål i domstol. Tingsrätten inleder därför med en kort redogörelse för dessa regler.

I ett dispositivt tvistemål av det aktuella slaget förfogar parterna över tvisteföremålet. De ansvarar för vad som kommer under rättens prövning och de lägger fram den utredning till stöd för sin talan som de anser befogad. Vidare har parterna jämlikt 42 kap 14 § rättegångsbalken ett ansvar för att före ett sammanträde sätta sig in i saken på sådant sätt att något ytterligare sammanträde för förberedelse om möjligt inte behövs. Domstolens utredningsskyldighet är begränsad i dispositiva tvistemål men aktualiseras jämlikt 42 kap. 6 § andra stycket rättegångsbalken då det råder oklarhet i fråga om en parts inställning i målet, om vilka omständigheter en part åberopar till stöd för sin talan, huruvida parterna är oense om åberopade sakförhållanden, om vilka bevis som ska läggas fram, om ytterligare utredning eller andra åtgärder krävs före målets avgörande och om det finns förutsättningar för en samförståndslösning.

I nämnda avseenden ställs alltså bestämda krav på att domstolen ska leda processen med avseende på dess materiella innehåll. I det angivna lagrummets tredje stycke anges härtill att domstolen ska driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet och att rätten så snart det lämpligen kan ske bör höra parterna angående målets handläggning.

Härefter övergår tingsrätten till en genomgång av de kriterier som har betydelse för prövningen av om en överträdelse av Europakonventionen har skett.

Målets komplexitet

Det aktuella målet hos tingsrätten var ett ordinärt dispositivt tvistemål som, enligt vad parterna är överens om, inte var av komplicerad beskaffenhet.

Handläggningen av målet vid Stockholms tingsrätt

Med utgångspunkt från Stockholms tingsrätts akt gör tingsrätten nu en kort sammanfattning av handläggningen av målet vid Stockholms tingsrätt i de avseenden som har betydelse för den fortsatta prövningen.

Sedan målet överlämnats till Stockholms tingsrätt från kronofogdemyndigheten den 23 februari 2004 och Polenkonsulten efter föreläggande från domstolen kompletterat sin talan, förelade tingsrätten den 2 april 2004 Lennart Johansson att inom 14 dagar yttra sig över Polenkonsultens komplettering av sin talan. Den 4 maj 2004 begärde Lennart Johansson anstånd med detta och medgavs sådant anstånd till den 24 maj 2004. Den 25 maj 2004 begärde Lennart Johansson ytterligare anstånd under tre veckor med hänvisning till helger och en förestående besiktning. Tingsrätten beviljade honom nu anstånd till den 11 juni 2004 men meddelade att ytterligare anstånd inte skulle beviljas. Ett kortfattat yttrande med bestridande från Lennart Johansson inkom till tingsrätten den 13 juni 2004. Till stöd för sitt bestridande åberopade Lennart Johansson ett besiktningsprotokoll som han uppgav att han skulle sända in senare. Den 18 juni 2004

meddelade advokaten [REDACTED] att han var ombud för Lennart Johansson och att han skulle sända in ett kompletterande yttrande och det nämnda besiktningsprotokollet. Den 6 juli 2004 inkom de angivna handlingarna till tingsrätten. Sedan tingsrätten förelagt Polenkonsulten att yttra sig över de inkomna handlingarna senast den 23 augusti 2004, bokade tingsrätten i samråd med parterna tid för en muntlig förberedelse den 20 januari 2005. Lennart Johansson lät därefter meddela tingsrätten att han inte kunde komma den 20 januari, varför tingsrätten bokade en ny tid till den 3 februari 2005. Till detta förberedelsesammanträde kallades Lennart Johansson personligen eller genom ombud. Den 3 februari 2005 inkom det yttrande från Polenkonsulten som skulle varit tingsrätten tillhanda redan den 23 augusti 2004. Vid mötet den 3 februari 2005 infann sig inte Lennart Johansson personligen trots att förberedelsesammanträde hade framflyttats på begäran av Lennart Johansson, just för att han skulle ha möjlighet att infinna sig personligen. I samråd med de närvarande – Polenkonsulten var närvarande genom sitt ombud per telefon från Spanien – beslöt rättens ordförande att en ny muntlig förberedelse skulle äga rum den 10 mars 2005. Till det mötet kallades ställföreträdare för Polenkonsulten och Lennart Johansson att infinna sig personligen. Inte heller vid det tillfället infann sig Lennart Johansson dock personligen och tingsrätten beslöt att sätta ut målet till ännu en muntlig förberedelse, nu den 18 maj 2005. Den 31 mars 2005 lät Lennart Johansson meddela tingsrätten att han inte kunde infinna sig till mötet den 18 maj då han var förhindrad på grund av sina arbetsuppgifter som lärare. Någon muntlig förberedelse den 18 maj 2005 kom aldrig till stånd. I stället uppkom mellan parterna en långdragen skriftväxling med diskussioner om mellandom samt besiktning av den aktuella fastigheten. Den 30 maj 2006 förelade tingsrätten parterna att komplettera sin respektive talan samt, om det var möjligt, lämna bevisuppgift. Enligt föreläggandet skulle kompletteringarna vara tingsrätten tillhanda senast den 26 juni 2006. Denna dag begärde Lennart Johansson genom sitt ombud anstånd med att svara på tingsrättens föreläggande till den 7 juli 2006. Tingsrätten medgav det begärda anståndet. Mellandomsfrågan hade nu övergivits men en besiktning av fastigheten hade kommit till stånd den 16 maj 2006. Den 11 juli 2006 inkom yttrande från Lennart Johansson och den 31 juli 2006 yttrade sig Polenkonsulten över detta. När tingsrätten förelade Lennart Johansson att i sin tur

ytra sig över Polenkonsultens svar, fick tingsrätten besked om att [REDACTED] varit sjukskriven efter en ögonoperation. I följd härav begärde han och medgavs anstånd till den 19 september 2006 med att inkomma med Lennart Johanssons yttrande. När sådant yttrande inkommit den aktuella dagen och Polenkonsulten svarat på detta den 2 oktober 2006, har målet varit färdigt att sätta ut till huvudförhandling. Av en anteckning på tingsrättens dagboksblad först den 1 mars 2007 framgår att någon hos tingsrätten bedömt att målet då var klart att sättas ut till huvudförhandling med tre domare. Såvitt kan utläsas av tingsrättens dagboksblad vidtog tingsrätten inga åtgärder för att sätta ut målet till huvudförhandling genom att försöka boka ombuden till en sådan förrän den 11 februari 2008. Efter ytterligare kontakt med ombuden den 6 mars 2008 kunde tid för huvudförhandling nu bestämmas till den 19 maj 2008. Som tidigare angivits avskrevs målet vid huvudförhandlingen sedan parterna förlikts och Polenkonsulten i följd därav återkallat sin talan.

Parterna är överens om att tiden för handläggningen av målet om betalningsföreläggande hos kronofogdemyndigheten inte ska inräknas i den totala handläggningstiden. Eftersom målet överlämnades från kronofogdemyndigheten till Stockholms tingsrätt den 23 februari 2004 och avskrevs den 19 maj 2008, var den totala handläggningstiden hos tingsrätten i det närmaste fyra år och tre månader.

Parternas agerande under handläggningen av tvistemålet

Tingsrätten övergår nu till en prövning av i vilken mån parternas agerande i målet medverkat till den tidsutdräkt i handläggningen som har förekommit och som parterna i och för sig är överens om.

Som framgår av den ovan angivna beskrivningen av handläggningen av målet vid Stockholms tingsrätt har parter och ombud vid flera tillfällen begärt och beviljats anstånd med att avge yttranden. Vid flera tillfällen har yttranden inkommit för sent. Särskilt anmärkningsvärt är att Polenkonsulten inte ingav det yttrande bolaget förelagts att inkomma med till den 23 augusti 2004 förrän den 3 februari 2005, dvs. samma dag

som det muntliga förberedelsesammanträdet. Det ligger i sakens natur att Lennart Johanssons ombud då inte givits någon möjlighet att sätta sig in i saken på ett sådant sätt att förberedelsesammanträdet skulle bli meningsfullt. I följd härav och då Lennart Johansson inte infunnit sig personligen till sammanträdet, tvingades tingsrätten att sätta ut ett nytt förberedelsesammanträde. Under en lång period har det också förekommit skriftväxling mellan parterna varvid de diskuterat bland annat frågan om besiktning av fastigheten. Denna skriftväxling pågick från våren/sommaren 2005 till våren 2006. Lennart Johansson har numera oemotsagd uppgivit att han åtminstone vid två tillfällen under handläggningens slutskede tog kontakt med tingsrätten för att efterhöra när målet kunde förväntas bli avgjort. Trots detta är det tydligt att båda parter agerade med inslag av försumlig processföring har orsakat avsevärd tidsutdräkt vid handläggningen av målet.

Stockholms tingsrätts ansvar för handläggningen av målet

Den tidsutdräkt som de beviljade anstånden i sig orsakat är inte anmärkningsvärd i ett dispositivt tvistemål av det aktuella slaget och kan rimligen inte läggas till grund för något ansvar mot staten. Förhållandet att parterna och då särskilt Polenkonsulten dröjt med att inge yttranden inom förelagd tid är däremot något som borde föranlett en reaktion från tingsrättens sida i följd av domstolens ansvar för att driva processen framåt. Detsamma gäller den tidsutdräkt som föranleddes av den långvariga diskussionen om besiktning av Lennart Johanssons fastighet.

Som framgår av redovisningen av målets handläggning var detta klart att sätta ut till huvudförhandling med tre domare redan den 2 oktober 2006. När då tingsrätten inte vidtog några åtgärder för att få till stånd en sådan huvudförhandling förrän den 11 februari och 6 mars 2008 är detta en sådan lång tid av inaktivitet från domstolens sida som Europadomstolen bedömt vara oskälig (Klemeco Nord AB mot Sverige, avgörande den 19 december 2006). Stockholms tingsrätt har i en redogörelse till Justitieombudsmannen anfört att förklaringen till denna senare passivitet från domstolens sida är att tingsrätten omorganiserades, vilket föranledde ett

utsättningsstopp och en efterföljande utsättningskö. Av flera avgöranden från Europadomstolen (Stamoulakatos mot Grekland, avgörande den 26 november 2007, Schouten och Meldrum mot Nederländerna, avgörande den 9 december 1994, Süßman mot Tyskland, avgörande den 16 september 1996 och Pafitis m.fl. mot Grekland, avgörande den 26 februari 1998) framgår dock att staten inte kan rättfärdiga en oskäligt lång handläggningstid med hänvisning till arbetsbörda eller otillräckliga resurser för såvitt inte fördröjningen har sin grund i extraordinära eller oförutsedda förhållanden. Om sådana var inte fråga i det aktuella fallet.

Statens ansvar för fördröjningen av handläggningen

Lennart Johansson har till stöd för sin talan om kränkingsersättning åberopat dels Stockholms tingsrätts passivitet under målets förberedelseskede, som enligt honom medfört en fördröjning av handläggningen med elva månader, dels tingsrättens inaktivitet med ett stillestånd i det rättsliga förfarandet under ett år och fyra månader sedan målet var färdigberett för huvudförhandling. Enligt Lennart Johansson uppgick det totala dröjsmålet hänförligt till staten alltså till två år och tre månader.

Vid en övergripande bedömning godtar tingsrätten Lennart Johanssons påstående att den fördröjning av handläggningen av tvistemålet vid Stockholms tingsrätt som staten bär ansvar för uppgår till två år och tre månader.

Har fördröjningen av målets handläggning inneburit en kränkning av artikel 6.1 i Europakonventionen?

Europadomstolen har vid bedömning av om domstolsprövning skett inom skälig tid ansett att vissa typer av mål kräver särskild skyndsamhet vid handläggningen. Detta har ansetts gälla i arbetstvister (Doustaly mot Frankrike, avgörande den 23 april 1998) och vid prövning av skadestånd efter trafikolycka om skadeståndet har stor betydelse för den skadades fortsatta försörjning (Serrentino mot Italien, avgörande den 27 februari 1992). Parternas ålder och hälsotillstånd (X mot Frankrike, avgörande den 31

mars 1992) har också ansetts vara omständigheter som kan påkalla särskild skyndsamhet vid handläggningen. Som också Högsta domstolen uttalat i avgörandet NJA 2012 s. 211 I är sådan skyndsamhet påkallad när fördröjningen av förfarandet angår något fundamentalt i den förfördelades livssituation. Som exempel på sådana fall har Högsta domstolen angivit brottmål som kan leda till längre frihetsberövanden, vissa typer av familjemål samt mål där tvistens utgång är relaterad till partens möjligheter att försörja sig.

Det aktuella fordringsmålet tillhör inte det slag av mål där särskild skyndsamhet typiskt sett är påkallad vid handläggningen.

Europadomstolen har beaktat vad som kan stå på spel för den enskilde även i fall då det inte föreligger några sådana omständigheter som påkallar särskild skyndsamhet. Det handlar då närmast om den förfördelades upplevelse av den kränkning tidsutdräkten inneburit för denne. I avgörandet NJA 2012 s. 211 I har Högsta domstolen dock uttalat att sådana bedömningar ska göras med en objektiv måttstock. Förhållandet att den enskilde parten må ha känt sig mer eller mindre kränkt än vad som följer av en objektiv bedömning ska alltså inte beaktas.

Det belopp tvisten avsåg en fordran om 74 157 kr. Beloppet skiftade dock under målets handläggning och var betydande i förhållande till Lennart Johanssons inkomstförhållanden, åtminstone gällde detta under början av den aktuella tidsperioden. Hans årliga inkomster varierade mellan 7 200 kr under 2003 då han var student till 130 200 kr under 2005. Lennart Johanssons inkomstförhållanden därefter är inte kända för tingsrätten.

Lennart Johansson förvärvade fastigheten i syfte att bo där permanent och hans planer i detta avseende var beroende av utgången i målet. Lennart Johansson har under huvudförhandlingen uttalat att fördröjningen av målet orsakade honom irritation, stress och oro över att inte få sin rätt prövad inom rimlig tid.

Enligt tingsrättens bedömning har staten inte visat att Stockholms tingsrätts dröjsmål med handläggningen av målet saknat betydelse för Lennart Johansson. Tingsrätten anser i stället att den långsamma handläggningen ställd i relation till den betydelse målet hade för Lennart Johansson och hans upplevelse av fördröjningen, resulterar i slutsatsen att hans rätt till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 i Europakonventionen har kränkts.

Har Lennart Johansson lidit skada av kränkningen?

Enligt Europadomstolens praxis finns det en stark men motbevisbar presumtion för att en kränkning av rätten till rättslig prövning inom skälig tid har medfört en skada (jfr SOU 2010:87 s. 193 f och NJA 2012 s. 211 I). Om staten inte förmår visa att ett inträffat dröjsmål saknat betydelse för den som utsatts för dröjsmålet, ska detta anses ha medfört en skada för denne. Däremot åligger det enligt vanliga bevisregler parten att styrka skadans omfattning.

Enligt vad tingsrätten tidigare konstaterat har staten inte visat att dröjsmålet skulle ha saknat betydelse för Lennart Johansson, varför han ska anses ha lidit skada av detta.

Frågan är nu om Lennart Johansson har rätt till skadestånd. I denna bedömning har tingsrätten, som ovan har redogjorts för, att beakta nationella regler. Som framgår i det följande har dock Europadomstolen konstaterat att det finns en skyldighet att upprätthålla någon form av effektivt rättsmedel att ersätta skada vid en kränkning av artikel 6.1 i konventionen.

Kan svensk domstol i ett fall som detta döma ut ersättning för ideell skada utan särskilt lagstöd?

I likhet med staten konstaterar tingsrätten att bestämmelserna i 3 kap. 2 och 3 §§ skadeståndslagen, som reglerar stat eller kommuns skadeståndsansvar gentemot enskilda, normalt inte ger rätt till skadestånd för ideell skada. Endast när den

skadelidande har utsatts för en allvarlig kränkning genom vissa typiskt sätt integritetskränkande brott kan sådant skadestånd utgå med stöd av 3 kap. 3 § skadeståndslagen. Om sådana brott är inte fråga vid handläggningen av Stockholms tingsrätts nu bedömda mål.

Genom domen Kudla mot Polen den 26 oktober 2000 fastslog Europadomstolen att det såvitt avser alltför långa handläggningstider finns en särskild skyldighet enligt artikel 13 i Europakonventionen att tillhandahålla ett effektivt rättsmedel för prövning av påstådda kränkningar av rätten till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 i konventionen. I avgörandet NJA 2005 s. 462 uttalade Högsta domstolen, mot bakgrund av rättsfallet Kudla mot Polen och avgörandet NJA 2003 s. 414, som handlade om långsam handläggning i brottmål, att övervägande skäl fick anses tala för att ideellt skadestånd ska kunna dömas ut även av svensk domstol (se även NJA 2005 s. 462, NJA 2007 s. 295 och s. 584, NJA 2009 N 70 samt NJA 2010 s.363). Tingsrätten övergår därför till att pröva om Lennart Johansson är berättigad till skadestånd.

Är Lennart Johansson berättigad till skadestånd på grund av kränkningen av artikel 6.1 i Europakonventionen?

I de fall en nationell domstol kommit fram till att en överträdelse av Europakonventionen har skett finns en möjlighet att fastslå att en överträdelse skett utan att döma ut skadestånd, om överträdelsen är obetydlig (se NJA 2007 s. 584 där denna fråga berörs av Högsta domstolen på sidan 597). Detsamma gäller om det inte uppkommit någon skada eller om skadan enbart är obetydlig (Scordino mot Italien, § 204). Det är vanligt förekommande att Europadomstolen finner att ett fastställande av en kränkning i sig utgör tillräcklig gottgörelse. I detta fall anser tingsrätten att den skada Lennart Johansson drabbats av inte är helt obetydlig och enligt tingsrättens bedömning utgör enbart ett fastställande av att det skett en kränkning inte en tillräcklig gottgörelse för honom. Eftersom det i ett tvistemål av det aktuella slaget inte finns några andra medel att kompensera en kränkning med än ekonomisk ersättning i form av skadestånd, är Lennart Johansson berättigad till sådant skadestånd.

Hur ska skadeståndet beräknas?

Justitiekanslern, som företräder staten i detta mål, har upplyst att kanslern i sin skadereglerande verksamhet ersätter långsam handläggning endast om den har nått en viss nivå och att ersättning då utgår med 10 000 kr. I följd härav har staten anfört att om tingsrätten finner att skadestånd ska utgå, ska ersättningen inte understiga 10 000 kr. Eftersom Lennart Johanssons skadeståndsyrkande uppgår till 25 000 kr, har tingsrätten att fastställa ett skadestånd som i storlek ligger mellan dessa belopp.

Högsta domstolen har i avgörandet NJA 2012 s. 211 I lagt fast vissa principer för hur ett skadestånd ska beräknas vid en kränkning av artikel 6.1 i Europakonventionen. Några av dessa principer har tingsrätten redan berört ovan. Högsta domstolen har i det nämnda avgörandet vidare uttalat att ersättningen vid rättighetskränkningar inte bör fjärras alltför mycket från vad som gäller när skadestånd utdöms enligt skadeståndslagen och under rubriken ”Några skadeståndsrättsliga utgångspunkter” har Högsta domstolen i domen anfört följande ”En skadeståndsrättslig utgångspunkt är att skadeståndet ska ställa den skadelidande i samma läge som han eller hon skulle ha varit om den skadegörande händelsen inte hade inträffat. Fråga är således om en reparation av den skadegörande handlingens följder genom en ekonomisk reglering. Bedömningen ska göras utifrån den skadelidandes synpunkt. Överfört på ersättning för sådana rättighetskränkningar som här diskuteras innebär det sagda att skadan ska värderas ur den kränktes perspektiv och att ersättningen ska stå i proportion till den skadan (jfr SOU 2010:87 s. 190, 407 och 425).” Vad gäller tidsfaktorns betydelse har Högsta domstolen i det nämnda avgörandet med ledning av Europadomstolens praxis dragit slutsatsen att särskild vikt ska fästas vid tiden för handläggningen. Högsta domstolen har härtill anfört att ”ur ett skadeståndsrättsligt perspektiv är det närmast ofrånkomligt att vad som ska beaktas är endast onödig handläggningstid och då i den mån som tidsutdräkten inte beror på den skadelidande”. Vidare har Högsta domstolen anfört att tidsutdräkt som orsakats av eller hade kunnat undvikas av den förfördelade i

regel inte utgör ett dröjsmål i här aktuell mening. Vad gäller tvistemål har Högsta domstolen uttalat att förutom tvistens betydelse för parten kan vägas in även förhållandet att ärendet alls är anhängigt varvid ett dröjsmål kan förvärra den förfördelades obehag. Tingsrätten finner slutligen anledning att återge Högsta domstolens bedömning att en tvist mellan privatpersoner är typiskt sett mentalt ansträngande för parterna.

Tingsrätten har alltså godtagit Lennart Johanssons påstående att rättegången vid Stockholms tingsrätt har fördröjts två år och tre månader av orsaker som staten är ansvarig för. När detta förhållande sammanvägs med de omständigheter som Lennart Johansson lagt till grund för sitt yrkande om ideellt skadestånd och som redovisats ovan, blir tingsrättens slutsats att det skadestånd Lennart Johansson är berättigad till ska bestämmas till 20 000 kr. Om sättet att beräkna ränta råder ej tvist.

Vid denna bedömning har staten medgivit att ersätta Lennart Johansson fullt ut för dennes rättegångskostnader. Yrkat belopp är skäligt.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 401)

Överklagande senast den 31 maj 2013 ställs till Svea hovrätt men sänds till tingsrätten. Prövningstillstånd krävs.

På tingsrättens vägnar

Tord Pettersson

Karin Röckert

Paul Arnell